№ 16 (19). 1930 m. rugsėjo 25 d. II metai.

VILNIAUS ŽODIS

VISUOMENĖS LAIKRAŠTIS

EINA KAS DVI SAVAITI.

PRENUMERATA: metams 4 auks., 1/2 metų 2 auks.., 1/4 met. 1 auks. Užsieny 1 dol. ATSKIRO NUMERIO KAINA 20 sk.

LAIK. REDAKCIJOS ir ADMINISTRACIJOS ADRESAS: Wilno, Dominikańska 13, Księgarnia M. Szłapelisowej.

Švietimo reikalai.

Prasidėjo mokslo metai. Liaudies mokyklos jau veikia, bet ar daug jų turime? Turime mažiau negu prieš trejus metus, o turėtų juk kasmet daugiau būti. Po 1927 metų retorsijų labai mažai naujų mokyklų teleidžiama steigti, negalime daug mokyklų įsteigti ir delto, kad mažai turime kvalifikuotų liaudies mokytojų, o mažai jų teturime delto, kad nebeturime mokytojų seminarijos, kurią atidaryti jau visiškai nustojome vilties. Liaudies mokytojų ruošimu turėtų susirūpinti mūsų gimnazijos ir jaunimą šelpiančios draugijos. Tos labai naudingos ir labai reikalingos profesijos neturėtų vengti ir mūsų baigęs gimnaziją jaunimas. Šiemet baigė Vilniaus Vytauto Didžiojo gimnaziją 28 moksleiviai, bet iš jų vos keli teįstojo į pedagoginius kursus, kuriuos per metus baigę, galėtų mokytojauti. Dauguma veržiasi į universitetą, nors lėšų studentavimui neturi, tikisi gauti stipendijas. Lig šiolei stipendijas gaudavo beveik visi neturtingi moksleiviai, kurie tik panorėdavo stoti universitetan. Aišku, kad kaip del stokos visuomenės aukų, taip ir del tų aukų tikslingo sunaudojimo šitokia padėtis ilgai tęstis negalės. Stipendijas ateity galės gauti tik gabiausieji ir naudingiausieji mūsų krašto visuomenei jaunuoliai. Visi kiti moksleiviai, kurių tėvai ar giminės negalės jiems duoti lėšų eiti aukštuosius mokslus, turės tenkintis baigę vidurinius mokslus. Negalima, žinoma, visus neturtingus moksleivius versti eiti mokytojauti liaudies mokyklose, nevisi turi atatinkamų norų ir gabumų, bet kandidatų tam labai naudingam darbui turėtų vis tik daugiau atsirasti; tie gi moksleiviai, kurie negali tikėtis turėti savo lėšų universitetui ir baigę gimnazijas nenori mokytojauti, ateity iš anksto turėtų pasirūpinti baigę kelias gimnazijos klases stoti į įvairių kitokių specialybių vidurines mokyklas, kaip štai žemės ūkio, technikos, komercijos ir kitas. Daugeliui mūsų jaunimo labai imponuoja universiteto diplomas, nori tapti diplomuotais inteligentais. Žinoma nevisai bus teisinga, jeigu aukštuosius mokslus galės eiti tik turtingesnieji ir gabesnieji, bet kitos išeities tuo tarpu nėra, negalima gi kelius metus šelpti visuomenės aukomis jaunuolius vien tiktai delto, kad jiems norisi būti diplomuotais inteligentais, nors mums daug labiau reikalingi liaudies mokytojai ir įvairių kitokių specialybių inteligentai. Tikru inteligentu gali juk būti žmogus ir be universiteto diplomo, jeigu tik jis turi noro, yra darbštus ir lavinasi. Toli gražu nevisi, kurie baigs aukštuosius mokslus, bus tikri ir naudingi mūsų kraštui inteligentai. Kaip visur, taip ir mūsų krašte, tokių tarpe rasis paprastų diplomuotų karieristų, kurie negavę geresnės vietos mūsų krašte, važiuos ten, kur šiltesnę vietą gaus... Tuo tarpu to pavojaus dar nematome, šiais metais visi neturtingi studentai stipendijas dar turėtų gauti, ypač, kad abiturientai nebuvo įspėti; turėtų ją būti grąžintos ir tiems, kuriems pernai buvo atimtos.

Stipendijų skirstymas turi būti reformotas, jis turi būti taip sutvarkytas, kad nebekeltų jaunimo tarpe protestų, pasipiktinimo ir nesusipratimų, kaip pastaraisiais metais buvo. Naudingiausia, mūsų nuomone, būtų, kad stipendijas gabesniems studentams skirstytų tiktai Mokslo Draugija, o visus kitus moksleivius šelptų labdarybės ir švietimo draugijos, tos pastarosios turėtų šelpti ypač kandidatus į mokytojus. Mokslo Draugija turėtų nusistatyti duoti stipendijas tik tiems studentams, kurie geriausiai bus baigę gimnaziją. Išimtys, žinoma, bus neišvengiamos, nes ne visuomet gabus yra tas jaunuolis, kuris geriausiai mokosi, bet tokių išimčių daug nėra ir nebus. Kodel tas pareigas eiti patariame pavesti Mokslo Draugijai? Nors Mokslo Draugijos tikslas yra tirti lietuvių tautos gyvenimas ir augimas, bet juk labai artimas, ir visai susijęs su tuo tikslu yra inteligentų ruošimas mūsų kraštui, be gabesnių ir gerai išsilavinusių inteligentų nieko juk nenuveiks ir Mokslo Draugija. Mokslo Draugijos šelpiamųjų tarpe gali ateity atsirasti ir gerų mokslininkų, kurie sugebės naudotis tos draugijos knygynu ir muzėjuje sukrauta medžiaga. Mokslo Draugijos valdyboj, kaip lig šiolei, taip be abejo ir ateity, daugiausiai bus nešališkumo, nes tos draugijos valdybos rinkimuose mažiausiai gali pasireikšti demagogija. Mokslo Draugija yra vienintelė mūsų krašte tautinė aukštojo mokslo draugija ir delto jos uždavinys turėtų būti globoti ir šelpti aukštuosius mokslus einantį jaunimą.

V.

Rinkimų klausimu.

Lapkričio mėnesį įvyks rinkimai į Seimą ir Senatą. Prieš dvejus metus lietuviai ruošėsi rinkimuose dalyvauti, bet ūmai savo nusistatymą pakeitė ir rinkimuose nedalyvavo. Ar šiais metais dalyvausime rinkimuose? Nedalyvavimo šalininkų dabar tu-

rime daugiau negu anais metais. Paleistas dabar Seimas visai mažai tegalėjo veikti, su atstovais valdžia visai nesiskaitė, daugelį buvusių atstovų seimą paleidus valdžia sukišo kalėjiman. Mūsų dalyvavimui niekas neparuošė dirvos, nepadaryta jokių sutarčių su Lenkijos mažumomis, kaip buvo anais metais. Patys vieni eidami į rinkimus mažai atstovų tegalėtumėm išrinkti, ne delto, kad lietuvių mažai būtų, bet delto, kad Rytų Lietuva išskirstyta yra į kelias vaivadijas, taigi daug mūsų balsų nueitų niekais.

Nežiūrint to, kad Seimas ir jo nariai visai mažai teturėjo reikšmės, padaryta vis tik didelę klaida, kad 1928 metais nedalyvauta rinkimuose. Mūsų dalyvavime be abejo niekas nebūtų įžiūrėjęs politinio nusistatymo pakeitimo, be to, juk mūsų nusistatymą atstovai būtų pareiškę Seime ir spaudoj. Niekas ir tuomet nelaukė, kad išrinkti atstovai atliktų didelius darbus Seime, išleistų naudingus mums įstatymus. Svarbiausias dalyvavimo reikalas buvo per rinkimus praplėsti tautinį susipratimą ir parodyti visam pasauliui, kad Vilniaus krašte esama dar daug nenutautintų lietuvių. Kad tautinį susipratimą rinkimai labai kelia, niekas, rodos, negali abejoti. Vilniaus savivaldybės rinkimai tai aiškiausiai parodė, tik gaila, kad ir tuose rinkimuose visuomenės dalis nuo rinkimų susilaikė. Daugelis Europos ir Amerikos politikų lenkų yra įtikinti, kad Vilniaus krašte lietuvių belikusi tik maža saujelė, ta saujelė negalinti išrinkti nė vieno atstovo ir delto lietuviai rinkimuose nedalyvaują. Pasyvė politika niekur ir niekuomet neduoda teigiamų vaisių.

Metas pagalvoti.

(Teatro klausimu).

Jau ne be pirmą kartą „V. Žodis" rašo šia tema. Rašė ir kiti laikraščiai, bet, dėja, vis veltui. Šitie visi balsai pasilikdavo balsais... šaukiančiais tyruose. Liūdna. Teatro klausimas ypač mūsų, Vilniaus lietuvių, turėtų būti statomas vienoje pirmųjų vietų, o taip nėra.

Štai nesenai kai kuriuose laikraščiuose radome žinią, kad Rygos lietuviai organizuoją nuosavią teatro trupę, kuri retkarčiais, sporadiškai, be kelių vaidinimų Rygoje, dar vaidinsianti provincijoj. Paskaitę tą žinią turėtume nuransti. Nes kaip?! Rygos lietuviai, kurių tam mieste yra vos septyni tūkstančiai, toli gražu nevisi organizuoti, sugeba sudaryti teatro trupę, o mes, vilniškiai lietuviai, to padaryti negalime!?

Neturime tam tinkamų žmonių, specialistų—pasakys kai kas. Tai netiesa; nors ir netikrų specialistų, bet turime. Tą parodė kelerių metų mūsų vaidinimų praktika. Prie progos reikia priminti ir tai, kad turime savo puikiai suorganizuotą moksleivių chorą, kuris gražiai pasirodo mūsų rengiamuose vakaruose. O jei sugebame suorganizuoti gerą chorą, tai delko negalėtumėm to pat padaryti su teatro trupe?! Taigi organizatorių stoka negalime skųstis.

Tas pats del vaidintojų. Neturime, tiesa, artistų—profesionalų, bet kol kas galime ir be jų apseiti. Sukūrus juk trupę, galėtumėm net išaukléti jų kadrą. Vaidintojai—amatoriai, kurie mūsų vakaruose pasirodo, turi pašalinių darbų. Bet nevaidinsime juk kasdien! O vaidinant bent kartą į mėnesį, tas jiems netrukdytų jų tiesioginiam darbui.

Lieka dar vienas klausimas. Ar mums tokia trupė reikalinga? Juk karts nuo karto suruošiama vakarai! Taip, bet ruošiant vakarus taip, kaip pernai, o ypač pereitą rudenį ir žiemą, t. y. rudenį vieną kartą, žiemą porą kart, o per daug vakarų ruošiant gegužės ir birželio mėn. — tokios padėties pakęsti juk negalima! Dažnesni vaidinimai (ne koncertai, nes jų paskutiniu metu turėjome per daug) reikalingi ne tik mūsų inteligentijai ir kaimiečiams, bet ypač studentams ir moksleiviams, kurie turi vaikščioti į lenkų teatrus, o iš to naudos, be abejo, nedaug.

Paliečiau opų ir, turime prisipažinti, mūsų apleistą dalyką, kuris šių Vytauto D. metų rudenį būtų genausia proga atitaisyti.

B. Rmg.

P. S. Būtų gerai, jei kas dar apie tai „V. Ž." atsilieptų. Redakcija, manau, mielai su tuo sutiktų.

B. Rmg.

Iš literatūros ir mokslo.

Nauji raštai Amerikoj. 1. Šliakeris arba sąmoningas karo priešininkas. Miko Rasodos apysaka 300 pusl. 50 amer. centų.

2. Kas tai yra Trockizmas? Bimbos, 64 p. 10 c.

3. Pralotas Olšauskas—20 c.

4. Alkoholis ir spiritiniai gėralai—Daktaro Kaškiavičiaus.

5. Lietuvos Darbininkės ir Poniulės, Kapsuko, 152 p. 50 c.

6. Spartakas, Mizaro istoriška drama.

7. Divorsas, 3 veiksmų Karpavičiaus komedija, išjuokia amerikantus, į Lietuva parvažiavusius, parodo jų girtavimą, pinigų mėtymą ir sukvailėjimą.

8. Politinės Ekonomijos Pamatai, profes. F. Vaišnoro. Turinys sugraibstytas iš Markso, Bogdanovo ir kitų išimtinai rusų ekonomistų. Puslapių 258.

9. Ar stebuklai pagydo? 64 p. 15 c.

Minsko gudų universiteto docentas Ščakacichin išleido įdomią knygą apie gudų meną senovėj. Mums tėra įdomi autoriaus nuomonė apie lietuvių padermių buvimą dabartinės Gudijos plotuose. Gudų mokslininkas, sekdamas arkeologą Spicyną, skelbia galimą buvus „lietuvių periodą" Gudijos piliakalnių (kurhanų) kultūroje (VI — VIII amžiuose). Tolesniai, įdomu jog du vokiečių mokslininkai, 1917—19 m. okupantai, Veber ir Ipel radę savaimingą Didžiosios Lietuvos Kunigaikštijos (atseit ir gudų) meno palikimą, visai skirtingą nuo Rusijos ar Lenkijos meno. Vokiečių mokslininkai kalba apie *gudų* gotiką, gudų renesansą, randa analogijų tarp graikų teatro schemos ir gudų sodžiaus statybos. Kas mužikiška buvo, iškilsta, vokiečių dėka, ir susigentina su kilniausio meno formomis, su Elados arkitektūra.

Dar barbarizmai. *Cvirka* rašo: ne durų kengės, bet zaviesai, ne vargšai, bet biedni gyvuliai, ne vartaliojos, bet voliojos šiauduose, ne gardės, bet vežimo drobynos, ne medinašis, bet pūsčios arklys, ne tylus bet tykus rytas, ne veršinga, bet telinga karvė. *Mašiotas* vartoja matikas vietoje kasiklio ar mentės (bulvėms kast)... Suvalkiečiai su savo *gramozdiškais, šposais, bakužėmis* norėtų *užglušint* lie-

tuviškus žodžius: *riogliškas, lūšna, pritildyt* ar panašiai. Nei vilniškiai nei žemaičiai suvalkietiško šlamšto nepriims. „Socialdemokratas" stačiai parašė: *klausimas stanet rebrom*.. Kada gi, pagaliaus, švietimo ministeris Šakenis įsakys ekzaminus laikyt laikraščių redaktoriams ir spaustuvių vedėjams?

Filosofų kongrese Varšuvoj viename pranešime randame tokį prasitarimą: 3 dabartiniai rusų filosofai—Karsavin, Bulgakov ir Loskij norėtų filosofiją padaryt vieni teologijos tarnaite, kiti religijos. Tas Karsavin jau treti metai kaip dėsto *lietuviškai* filosofiją ir istoriją Kauno universitete.

Nobelio premijos laimėtojas — Lietuvos gyventojas. Ne visi gal žino, kad garsus vokiečių rašytojas („Zauberberg" ir kt.) ir Nobelio literatūros premijos 1929 m. laureatas *Thomas Mann* nuolatine vasaros gyvenama vieta pasirinko sau tylų ir ramų Lietuvos kampelį *Nidoj* (Kuršių Nėrijoj—juostoj, Klaipėdos krašte). Čia pasistatė *lietuviško stiliaus* vilą, kurioj su šeimyna šiemet ir gyveno. Rašytojas vedė atsiskyrėlio gyvenimą ir niekur nesirodė, tik vakarais išeidavo pasivaikščioti pajūriu.

Kaip matome, Lietuvos gamtos grožis patraukia net pasaulinio garso žmones, kurie čia atvyksta pasilsėti ir pasiruošti kūrybiniam darbui.

Jašūnų stebuklai

Prieš porą savaičių daug buvo kalbų ne tik Jašūnų apylinkėje, bet ir Vilniuje, apie įvykusį Jašūnų miške stebuklą. Dviem jaunom sodžiaus mergaitėm begrybaunant miške prie vieno medžio pasirodžiusi Panelė Švenčiausia; po 20 dienų žadėjusi pasirodyti ir didesniam gyventojų skaičiui. Sodžiaus gyventojai mergaitėms patikėję, į stebuklo vietą pradėję lankytis labai daug žmonių ne tik iš vietinių kaimų, bet ir iš Vilniaus. Rugsėjo 8 dieną, kada, pasak mergaičių žodžių, turėjusi Panelė Švenčiausia visiems pasirodyti, į Jašūnų mišką suplaukusios minios žmonių, bet niekas jokio stebuklo nepamatęs. Po tos dienos apie Jašūnų stebuklą parašė ir Vilniaus lenkų laikraščiai, kuriems ligi tai dienai, matyt, buvę patarta tylėti. Vilniaus arkivyskupijos kurija paskelbė, kad jokio stebuklo nebuvę ar bent tas dalykas esąs neištirtas.

Kyla klausimas, ar papirktos jaunos sodžiaus mergaitės tą „stebuklą" išgalvojo, pamelavo, ar jos ką nors tikrai matė ir nesuprato, ką matė, ar joms tik pasigirdo ir pasimatė. Jaunos, labai dievobaimingos, mergaitės meluoti neturėtų; iš tikrųjų jos turbūt nieko ir nematė, bet joms galėjo pasirodyti, būk jos mato ir girdi žodžius. Visiems juk žinoma, kaip, sakysime, šiltine sergantis žmogus dažnai mato įvairius reginius ir girdi įvairius žodžius, kurių iš tikrųjų nėra realybėje, o tik nesveikų smagenų vaizduotėje. Taip pat yra su įvairių smagenų ir nervų ligomis, kuriomis sergantieji mato įvairius reginius bei girdi garsus, kokių iš tikrųjų nėra. Tie reiškiniai vadinasi haliucinacijomis ir visiems gydytojams ir mokslininkams gerai žinomi. Haliucinacijos kartais pasitaiko ir beveik sveikiems žmonėms su labai jautria vaizduote, ypač religiniai nusiteikusiems ir prisiklaususiems daug kalbų apie stebuklus. Tokios be abejo galėjo būti ir Jašūnų mergaitės: jos, kaip pranešė laikraščiai, buvusios labai dievobaimingos, o koks tai atėjūnas jų gryčioj prieš tai labai daug pasakojęs apie įvairius stebuklus.

Klausimai ir atsakymai.

Skaitytojo klausimas apie kraujo liejimą.

Kodėl žmonės skelbdami ir tikėdami, jog idėjų negalima kraujuose paskandinti, betgi žudo savo

N. Lietuvos miestuose

(Pro baltus ir juodus akinius).

N. Lietuva! Kiekvienas mėgsta ten nuvykti, viską apžiūrėti, pasidžiaugti. Todėl ir aš, radęs šią vasarą progos ir gavęs leidimą, nuvykau Nepriklausomon. Ką ten pamačiau ir pastebėjau, pabuvojęs trijuose vyriausiuose N. Lietuvos miestuose ir t. vad. „Lietuvos Saharoj" — Nidoj — pasistengsiu Gerb. Skaitytojams reporterišku stiliumi atpasakoti. Taigi pradedam!

Laik. sostinė — Kaunas.

Sušvilpęs Vievio (pasienio stotis — B. Rmg.) traukinys sustoja Kauno stoty. Stotis, kaip stotis, tiesą pasakius daug menkesnė už vilniškę. Keliautojo koja atsistoja didžiausiame N. Lietuvos mieste. Kaip ir prie kiekvienos stoties pilna taksi, vežikų, autobusų. Sėdu į autobusą, kurs tikrai puikios išvaizdos, tiek iš paviršiaus, kiek ir viduj. Nepalyginsi su sulūžusiais ir mažyčiais Vilniaus autobusėliais — fordais. Kauno ir didesni ir gražesni ir elegantiškesni. Be to gerų firmų ir patogūs. Tai pirmas krentąs akin palyginimas su nuskurusiu ir nusmukusiu Vilnium. Vis delto Kaunui labiau tiktų tramvajus, nes jo (Kauno, ne tramvajaus) gatvės, bent centre, tiesios ir plačios. „Mūsų Kaunas gražus miestas, visko čia yra, tiktai vienas mūsų vargas — tramvajaus nėra! — sako juk kupleto žodžiai. Tiesa, dabar Vak. Europoj yra tendencija šalinti tramvajus ir jų vieton vartoti autobusus. Bet atsiminkime ir tai, kad Vak. Europos miestai dideli, kur didžiulis ir judėjimas, tramvajai gi tokiu atveju trukdo gatvės judėjimą... Taigi, mano kuklia nuomone, Kaune vertėtų įtaisyti tramvajus. Taksi ar kaip Vilniuj vadinama, taksometrai, Kaune maždaug tokie patys, jei ne geresni. Vežikai, kaip vežikai. Kur jų nėra! Sako, ir Paryžiaus centre galima jų vienas kitas rasti! Tokios tai pastabos, vos atsidūrus ant kauniškio grindinio.

Kaip dabar Kaunas atrodo, kas jame naujo?—paklaus nekantrus skaitytojas. Gerai, tuojau papasakosiu. Taigi—mūsų Kaunas statosi, statosi, statosi... Kur tik pakreipsi galvą, ten vis kaž kas statoma, ten išdygę gražūs namai. Taip. Kiekvienas mažiau pasiturintis gyventojas statosi sau medinius namus kur nors už centro, priemėsty (pv. Žaliajam Kalne), gi labiau pasiturį gyventojai stačiai sodina centre didelius, mūrinius ir moderniškus namus. Tokius namus sunku dabar ir besuskaityti. Kaune nesenai pastatyti rūmai, kaip Liet. Bankas, Paštas, Teisingumo rūmai ir kt. drąsiai galėtų stovėti kur nors Berlyno centre ir stebinti praeivius. Tas malonus reiškinys

idėjos priešus — pavyz. katalikai, komunistai ir visi kiti, išskyrus negut tolstojininkus?

Ats.: Kai trokštamasis idealas jau rodosi arti, jau tarsi beįvykstąs, kai priešinimasis kitaip manančių atrodo vien apmaudinga kliūtis besiekiant tąjį didingą planą (Teokratijos, Demokratijos, Komunizmo etc.) — tuomet tokio plano vykintojus pagauna nepergalimas noras kuo greičiau pašalinti tas kliūtis („klaidas" nedaugelio) dėl išganingos visų vienybės ir gerovės. Tų priešginaujančių vos saujelė tėra pradžioj, bet minių minios randas, pirmąjį kraują išliejus. Bažnyčia galinti verst žmones gerą daryt — tapti išganymo vertais. Atitekus viso pasaulio visiems reikalams į Bažnyčios rankas, Bažnyčia tų reikalų ne išsižadės, o per tatai įvykdys Dievo Karalystę žemėj Dar įdomu štai kas: juo didėjo Bažnyčioj asketizmo (kūno marinimo) idealas, tuo labiau kunigai stengėsi pagauti viso pasaulio valdymą į savo rankas, kad pagavusi—visus laimingus padarytų čia ir *ten*. Nors žuvo milijonai žmonių, bet savo plano (teokratijos) kunigai neįvykdė. Mūsų metais panašus planas (proletariatą laimingą padaryt) vykdomas Rusijoj; nors milijonus gyvybių atėmė, bet planas vis dar tebevykdomas.

Kas yra atavizmas?

Ats. Kad vaikai mėgsta neprinokusius vaisius, žoles ir augalų valgį, labiau neg mėsišką — tai esą todėl, kad jų tėvų protėviai tuo mito. Kad vaikai, kaip ir laukiniai, judumi mėgsta vaipymąsi, mostagavimą ir vartaliojimosi žeme pagal — tai ir esąs protėvių palikimas. Iš šių faktų mokslininkai daro spėliojimus, jog vaikai kurį laiką esą lygu atkritę į protėvių būvį, toks atkrytis (atavizmas) kartais randamas ir pas suaugusius. Esąs dar lytiško bendravimo atavizmas, žiaurumo ir kit. Laukinių pėda tokia esanti judri, kad su koja jie pagauną smulkius pinigus. Toks kojų judrumas esąs pastebimas dar pirmais mėnesiais ar metais ir europiečių vaikų, bet paaugusio žmogaus koja yra netekus gaudomųjų ypatybių.

PASAKYKI...

Pasakyki, našlaitėle,
Pasakyki, vargdienėle,
Ko tu liūdi, ko tu verki,
Kas dienelę, naktūžėlę?
Gal tau gaila vasarėlės
Ir šiltųjų jos dienelių?
O gal širdį kartais skauda —
Ilgu mylimo bernelio?...
Ne man džiaugias vasarėlė,
Ne manęs ieško bernelis..
Mane vargšę našlaitėlę
Tik viena glaudė širdelė.
Toj širdelė, tai motutės,
Gera, mylinti, gimtoji...
Prie jos kapo sena liepa,
Vėjo pūčiama, vaitoja...

J. Riaubukas.

Naujagimio vaiko ranka nuolat riečiantis į kumštį sako, esą galima pakelti vaiką, rankoms nusitvėrus; lazdelės, panašiai kaip bezdžionė moka būti pasikorusi medžių šakose; po kelių savaičių kūdikių rankos netenka ir šio atavizmo ženklo. Kartais teismas palengvina bausmę žiauriausiems nusikaltėliams, jei gydytojai įrodo, jog nusikaltimas yra atavizmo padaras.

Ar galima tekėt už balamūto?

Ats. Gerinkit kiek tinkami gyvenimo sąlygas, statykit sveikiausius namus, kurkit vaikų darželius ir mokėkit pensijas seniems — bet visą tatai darydami jūs nepasieksit, kad džiovininkams, prasigėrėliams, tinginiams ir paleistuviams gimtų sveiki vaikai. Reik kito ko žmonių būviui pagerint.. Ar smuklės daro girtuoklius ir išvisas, ar girtuokliai daugina smukles ir degeneratus išsigimėlius? Vaikų sveikata ar nuo gyvenamųjų trobėsių ar labiau nuo tėvų

---

aiškiai mums pasako, kad už kokių dešimties metų Kaunas bus išaugęs į didelį, modernišką ir europietišką miestą. Tiesa, dar daug esama Kaune prastų medinių lūšnelių, dargi pačiam centre, net ir gražiausioj ir reprezentacinėj Kauno gatvėj — Laisvės Alėjoj, bet tas, kiek tvirtina kauniečiai, ilgai nebetvers, dar gal metus, kitus. Dar ir dabar man teko matyti, kaip griaunama lūšnelės ir jų vieton statoma mūriniai namai.

Maža to. Tvarkomos gatvės. Negrįstos grindžiamos, svarbesnės gi gatvės meksfaltuojamos (asfaltuojamos). Dar šį rudenį bus išmeksfaltuota bemaž visa L. Alėja, Duonelaičio, Daukanto ir kitos gatvės. Viena bėda — Kaunas neturi žmoniško sodo, kaip pv. Vilniaus Bernardinų sodas. Mažytis miesto sodas, visada žmonių prigrūstas neišlaiko, aišku, kritikos. Šį trūkumą pašalina bent kiek Vytauto Kalnas ir Mickevičiaus slėnis. Jie guli ne centre, bet už tai žmogus gali gerai pasivaikščioti ir puikiais reginiais pasigerėti...

Kaip Vilniuje Mickevičiaus g-vė, gražiausia gatvė Kaune — Laisvės Alėja. Gatvė tikrai reprezentacinė, plati. Per vidurį alėja, medžiais apsodinta. Be kelių lūšnelių L. Alėjoj jau stovi daug aukštų mūrinių rūmų. Bendrai, L. Alėja yra pats Kauno centras, jo širdis, kur kaupiasi didžiausios krautuvės, įvairios kultūrinės įstaigos, bankai—žodžiu, visas mūsų laik. sostinės gyvenimo pulsas. Čia be Valst. Teatro rūmų, kurie yra Miesto Sode, randame dar 6 kinematografus, kurių 2 pastatyti sulyg paskutinių reikalavimų ir rodo pačius naujausius garsinius ir kalbančius filmus. Čia už poros metų išdygs kelių aukštų moderniški pašto rūmai, čia žymiausi knygynai ir daugelis redakcijų. Tai Laisvės Alėja—Kauno Broadway. Kitos g-vės jau kitokio pobūdžio. Tokia pv. Duonelaičio g. skaitoma „aristokratiška" gatvė. Čia be Ministerių Kabineto rūmų, yra ir daug ministerijų. Yra prekybos gatvių ir pan.

Neminėsiu Kauno kultūrinio gyvenimo. Tai, manau, kiekvienam skaitytojui yra gerai žinoma.

Paliečiau, kaip skaitytojai turbūt jau pastebėjo, labiau teigiamas mūsų laik. sostinės savybes. Bet ar to užtenka? Juk Kaunas tai ne koks velionis, apie kurį reikia tik gera kalbėti! Neigiamus dalykus, kuriuos pastebėjau, čia Gerb. Skaitytojams ir papasakosiu.

Tas dalykas, tai kiekvienam atvažiavusiam Kaunan akysna krentanti rusų kalba. Ir iš tikrųjų. Kaip ne kaip, bet laisvos tautos ir valstybės nors ir laikinoj sostinėj jos yra perdaug. Nieks nedraus rusams ar žydams kalbėtis zulinant L. Alėjos ar kitų gatvių šaligatvius. Rusų kalbos čia gana daug girdima, bet

sveikatos pareina? — štai kuo rūpinasi dabar eugėnikos (gero gimdymo) mokslas. Socialinė apsauga (pensijos, besveikačiams sanatorijos ir kit.) yra žalingos būsimoms kartoms, nes palengvina nevykėliams išlikt ir veistis. Blogesnėms esant aplinkybėms nevykėliai būtų žuvę, neperleidę vaikams savo ydų ir biaurių palinkimų. Džiovininką negalima iš gydyt, nes jo liga bus tik sutureta, bet neišgydyta. Jo organizmo ligotumas pasiliks ir būsimoms kartoms bus perduotas. Kad ir mažėja džiovininkų skaičius, bet silpnapročių skaičius didėja — tai džiovininkų vaikai. Džiovos liga tai naudingas kontrolius, kuris užkerta kelią nevykusiems ir silpniems... Silpnas protas persiduoda iš tėvų vaikams. Silpnapročiai ir paikšai nemoka sutūrėt pageidimų — jiems daug gimsta neteisėtų vaikų. Iš 15 tūkst. moterų, patenkančių kasmet į šv. Magdalenos prieglaudas Anglijoj—2500 (arba 16 proc.) — silpnaprotės—jos padaugina kasmet silpnapročių skaičių tūkstančiu. Vokietijoj iš 190 paleistuvių, patekusių kalėti, 102 buvo degeneratės (išvisos), 53 silpnaprotės. Klysta merginos, einančios už vyro balamūto ir manančios jį atverst — degeneratai—išsigimėliai nepataisomi! Tekėdamos už girtuoklio ir palaidūno stumia į pavojų visuomenę ir ateinančias kartas. *M. U.*

POLITIKOS APŽVALGA.

Lenkija. Įvyko represijos prieš buvusio Seimo narius, suimta jau apie 40 atstovų, apie 10 ukrainų ir gudų, kiti lenkai. Lenkų opozicija, kurioj daugiausiai reikšmės turi socialistai, neparodė daug valios ir jėgų, neskaitlingi buvo susirinkimai ir manifestacijos rugsėjo 14 dieną, nors tą dieną, senai paskelbtą kaipo protesto diena, darbininkai ir valstiečiai buvo kviečiami skaitlingai susirinkti visuose didesniuosiuose Lenkijos miestuose. Ne perdidelė manifestacija įvyko ir Varšuvoj, nors joje neapsiėjo be kraujo praliejimo, du manifestantai užmušti, kelios dešimtys sužeistų. Minioj kas tai metęs bombą, nuo kurios sprogimo daugiausiai ir buvę sužeistųjų. Spėjama, kad bombą metę komunistai, nes socialistai ir kiti prie ginkluoto sukilimo nekvietė. Policija priversta buvusi pavartoti ginklus, kad išskirstyti manifestantus. Opozijos laikraščiai labai smarkiai kritikuoja marš. Pilsudskio vyriausybę ir visą valdymo sistemą; del smarkių žodžių laikraščiai labai dažnai konfiskuojami. Kova eina, didžiausias susirėmimas laukiamas lapkričio mėnesį, kada vyks rinkimai į Seimą ir Senatą. Vyriausybė, kaip aišku iš marš. Pilsudskio pareiškimų, visai nemananti nusileisti, ji dėsianti visas pastangas, kad rinkimus laimėti, jeigu gi jų nelaimėsianti vis vien valdžios niekam neatiduosianti, valdysianti kraštą, kol turėsianti sau ištikimą kariuomenę.

Vokietija. Rugsėjo 14 dieną įvyko rinkimai į Vokietijos parlamentą. Del sunkios ekonominės padėties labai daug balsų surinko kraštutinės kairiosios ir dešiniosios partijos, būtent komunistai ir fašistai arba nacional-socialistai, kaip jie patys save vadina. Už komunistus balsavo beveik penki milijonai, už fašistus septyni milijonai. Daugiausiai balsų, kaip ir prieš trejus metus (šiuo žygiu bent kiek mažiau) gavo socialdemokratai—8.500.000 balsų, jie turės parlamente 145 atstovus. Vidurinės partijos ir tautininkai arba nacionalistai surinko daug mažiau balsų, tiktai katalikų centro partija bent kiek daugiau balsų gavo ir turės 76 atstovus. Kadangi kraštutinės partijos labai sustiprėjo, komunistai turės parlamente 78 atstovus, fašistai 102, tai vyriausybę sudaryti bus labai sunku, su šitomis partijomis niekas dėtis nenorės, buržuazinės partijos, kurių atstovai dabar sudaro valdžią, priverstos bus vėl kviestis socialistus dalyvauti valdžioj, ar bent tenkinti daug socialistų reikalavimų, kad gauti jų paramos, nes

tai nieko ir nestebina. Bet ji erzina kiekvieną ne tik lietuvį, bet ir svetimšalį, kai ją išgirsta estradoj (nekalbu apie koncertus). Dainuoja koks kupletistas rusiškai. Manot, kad publika, kurios didžiuma lietuviai, tam reaguoja?! Reaguoja, tiesa, bet... gausingu delnų plojimu. Tai, kaip sau norit, liūdnas reiškinys. Deja, ne tik kupletistai dainuoja rusiškai. Nueikit Tamstos Kauno kinematografan ir ką pastebėsit?! Parašai eina be lietuvių, dar rusų ir vokiečių (!) kalbomis. Ir kam tat? Kokį įspūdį gauna svetimšalis? Maža to. Įvairios afišos ir reklaminiai (kino ir kt.) lapeliai spausdinami lietuvių ir rusų kalbomis! Iš to išeina, kad Kaunas pusiau rusiškas miestas, taigi, tuo pačiu—nelietuviškas, ko, žinoma, tikrenybėj nėra.

Šiauliuose.

Daug kas, be abejo girdėjo Šiaulių vardą. Tadidžiausias Lietuvos pramonės miestas, žodžiu, lietuviškas Mančesteris. Sąlygos tam tikrai patogios — Šiauliuose susitinka beveik visos gelžkelio linijos.

Šiauliai — miestas, kurs karo metu sugriautas, pokariniais metais atsistatė stačiai amerikonišku tempu. Dabar tačiau statoma visai mažai. Šis, 30.000 gyventojų miestas dar, deja, neturi kanalizacijos ir vandentiekio. Dirbama tačiau, kiek leidžia galimybės.

Kultūrinis gyvenimas Šiauliuose gana gyvas. Yra keli liaudies universitetai, keletas knygynų, dvi gimnazijos, pora skaityklų, išeina keletas laikraščių, kurių tarpe du dideli savaitraščiai ir mokslo žurnalas „Kultūra". Jaučiama nuolatinio teatro trūkumas, nes juk keli kinematografai Šiaulių inteligentijos nepatenkina.

Reikia pažymėti, kad, kaip Kaune dažnai girdima rusų, taip Šiauliuose kaž kodel lenkų kalba. Taip kalbant teko man girdėti miesto darbininkus.

Tiek pastabų, trumpą laiką pabuvojus Šiauliuose.

Mūsų uostas — Klaipėda.

Klaipėdoj, tose Lietuvos kojose, jei taip ją galima man pavadinti, teko paviešėti pora dienų. Nenorėdamas perdaug varginti Gerb. Skaitytojų, pasidalinsiu žiupsneliu įspūdžių.

Miestas nors gana mažas, bet švarus ir visai europietiškas. Gatvės grįstos akmens plytomis, elektros tramvajai. Uostas labai geras, reikėtų tik kanalas pagilinti, mat didesni jūros laivai negali į patį uostą įplaukti. Mieste didelės ir moderniškos krautuvės.

Kaip Kaune su rusų, taip čia deja, susitinkame su nelemtąja vokiečių kalba. Klaipėda mūsų rankose yra jau aštuntus metus, o daugiau lietuviškumo,

pačios vienos dargi kartu su nacionalistais neturi daugumos. Vokietijos rinkimai nedavė šį kartą didesnių laimėjimų demokratijai, bet užtat susidarė parlamente tokia padėtis, jog vienintelė išeitis yra tik sudaryti demokratiniais pagrindais paremtą valdžią; tokią valdžią remti priversta bus vokiečių buržuazija, kuriai daug pavojingesni komunistai ir nacional-socialistai arba fašistai, negu socialdemokratai.

Tautų Sąjunga. Tautų Sąjungos posėdy (rugsėjo 10 dieną) prancūzų užsienių reikalų ministeris Briandas pasakė didelę kalbą, kurioj nušvietė svarbiausius šio momento Europos ir pasaulio politikos klausimus. Kalbėdamas apie savo Jungtinių Europos Valstybių sumanymą Briandas pabrėžė, kad dideli sunkumai, del kurių vis dar kenčia pasaulis, Europoj pasireiškia ypatingai stipriai. Būtinai esą reikalinga suartinti Europos tautas ir eiti prie jų sujungimo, glaudesnis Europos valstybių bendradarbiavimas turįs didžiausios reikšmės taikai išlaikyti ir sustiprinti. Briandas atrėmė kai kurių politikų priekaištus, kad jo sumanymas siekia susilpninti Tautų Sąjungos veikimą. Europos valstybių Sąjunga veiksianti Tautų Sąjungos (visų, pasaulio valstybių Sąjunga) ribose, su jos sutikimu ir parama. Po Briando kalbėjo anglų užsienių reikalų ministeris Hendersonas. Jis ne labai pritarė Briando sumanymui, pasiūlė išrinkti komisiją tam klausimui tirti, Hendersonas pareiškė abejojimą, ar reikalinga kurti naują sąjungą, kuri daug kainotų, Europos valstybių atstovai pasimato juk Tautų Sąjungos posėdžiuose, gali pasikalbėti apie savo reikalus, visų pirma reikėtų visur pagerinti ekonominę padėtį, visiems nusiginkluoti, o tuomet jau nesunku bus visoms valstybėms ir tautoms susitarti ir geriau sugyventi. Tautų Sąjungos posėdy kalbėjo ir Lietuvos užsienių reikalų ministeris dr. Zaunius. Jis savo kalboj pritarė Briando sumanynui, bet pareiškė pageidavimą, kad ankščiau negu bus sukurtos Europos Jungtinės Valstybės turi būti išspręsti visi opūs klausimai, kaip štai Vilniaus klausimas ir kiti. Briando sumanymas atiduotas svarstyti komisijai, apie jį dar bus kalbama po metų Tautų Sąjungos posėdy.

Lietuvių-lenkų ginčas del Vilniaus ir susisiekimo vėl atidėtas Tautų Sąjunga patarė tik Lietuvai ir Lenkijai tęsti nutrauktas derybas. Klaipėdos vokiečių skundas Tautų Sąjungai atmestas, nes Vokietijos atstovai nesutiko tą skundą remti.

Vokiečių džiaugsmai, lenkų skausmai.

Šią vasarą vokiečiai nusikratė prancūzais, kurie per 10 metų išlaikė savo okupacijoj grynai vokišką žemę, vadin. *Reinlandą* (Reino upės kairiąjį krantą); pralaimėję karą vokiečiai turėjo duot gerą laidą, uždėlį uždėt, jog pildys Versalės taikos sutartį: todėl prancūzai ir anglai okupavo 32 tūk. ketvirt. kil. ir pussekmo mil. gyventojų. Okupantų kariuomenės išlaikymas vokiečiams atsiėjo per 7 miliardus markių. Bet ir dabar Francija dar 5 metus valdys Saros anglių kasyklas. Mat, vokiečiai, išeidami iš Francijos, pralaimėję karą, sunaikino, aptvindė, išsprogdino Francijos šiaurės kasyklas; šiuo tarpu vokiečiai apsiriko, nes Francija tai ne Lietuva, kurioj jie šeimininkavo, kaip kryžiuočių laikais: už kasyklų sugadinimą Francija okupavo Saros rūdynus.

N. B. Stines, anglių fabrikantas, buvo tas vokietys, kurio patarimu vokiečiai gadino Francijos kasyklas.

Gdansko koridorius. Štai labiausiai nemalonus dabar lenkams dalykas. Mat, vokiečiai norėtų, kad lenkai jiems tą koridorių grąžintų. Koridorius—Lenkijos plaučiai, per jį lenkai pasiekia jūrą. Vokiečiams koridorius tai lygu iešmas, įdurtas į Vokietijos kūną, nes koridorius atkerta Rytų Prūsus

---

kiek 1927 m. (tuomet čia buvau) nepastebėjau. Kur tik neisi—visur girdi vokiečių kalbą. Pažvelgsi į iškabas—visur „Konditorei, Bücherei, Drükerei" ir kiti—ei. Policininkai—vokiečiai. Visur matosi vokiški „bürgeriai", vokiški jaunuoliai. Retai kur krautuvėse susikalbėsi lietuviškai. Štai įeinu krautuvėn ir prašau maudymosi kostiumo. Prašau, žinoma, lietuviškai. „Was, was wollen Sie, Herr?" klausia grakšti vokietaitė. Pakartoju. Vėl nesupranta. Pašaukia kitą asmenį. Tas pagalios suprato. „Ach, wollen Sie Badanzug, bitte sehr". Tas trumpas djalogas, manau, daug ką pasako. Turiu čia pridurti, kad panašiai man atsitiko ir Kaune, L. Alėjoj, kur paklausęs lietuviškai, gavau rusišką atsakymą...

Taip, taip. Nors vokiečiai čia turi autonomiją, bet mieste ir krašte, kur gyvena 80 — 90% lietuvių taip neturėtų būti. Negražu ir gėda prieš svetimšalius. Galima įsivaizduoti, kaip atrodytų Klaipėda, jei čia viešpatautų lenkai!...

Tam pašalinti, reikėtų Didž. Lietuvos lietuviams čia dažniau važinėti ir net apsigyventi. Tuotarpu pilna čia vokiečių ekskursijų iš Karaliaučiaus ir net iš Berlyno.

Lietuvos Saharos krašte.

Keliautojas, atvykęs Klaipėdon, negali nenuvykti į Juodkrantę ar į Nidą kurios guli Kuršių Nėrijoj. (Ta Nėrija, tai juosta, 2—5 klm. platumo, skirianti Baltijos jūrą nuo Kuršių marių — kurios didesnė dalis 1923 m. buvo paimta drauge su Klaipėda). Trys valandos kelionės dideliu motoriniu laivu ir esu Nidoj. Nidą verta aplankyti bent del garsios t. vad., „Lietuvos Saharos", t. y. kaip ir dykumos, kurioj nerasi nei vienos žolelės ir kurios net nesimato galo; del elnių, kurių čia nieks nenaikina, del pasakiškų reginių ir ypač del nepaprasto to kaimo ramumo. Tiems lietuviams, kurie leidžia pinigus, važiuodami į užsienį, reikėtų pasakyti: „Ką darot, sau po panose turit pasakų kraštą, tikrą Italiją ir paliekat pinigus užsieny!"

Čia lietuviškai taippat nelengva susikalbėti. Tai vis mūsų kaltė. O vietos gyventojai žvejai — lietuviai, nors kalba maišyta lietuvių—latvių—vokiečių kalba. Tai tėvai, vaikai gi deja, kalba tik vokiškai. Viešbučių savininkai irgi lietuviai, tik suvokietėję (Domscheit—Domšaitis, Spragies—Spragys).

Tai vieta, kurion kiekvienam patarčiau nuvykti, kas gi negalėtų, tegul bent nusiperka susipažinimui J. Pronskaus knygą „Lietuvos Sahara", kurią galima gauti ir Vilniuj. Tikrai nepasigailės perskaitę!

B. Rimgaila.

nuo Vokietijos. Nors koridoriaus gyventojai per šimtus metų buvo vokietinami (nes buvo nuo Vokietijos atimti tik po karo), bet šiandien gyventojų daugumas yra lenkai. 1910 m. pagal vokiečių sąrašų buvo 569 tūk. vokiečių ir 564 tūk. lenkų ir kašubų (lenkų tarmės). Laikraštis „Polska Wolność” rašo, kad koridoriuj vokiečiai norį pasielgt kaip... Želigovskis su Vilniu.

Silezijos anglynai — geriausi Europoj, todėl nelengva jais pasidalyt. Šis lenkų gyvenamas kraštas 500 metų ir buvo vokiečių valdžioj. Karą vokiečiams pralaimėjus, buvo padarytas plebiscitas—gyventojų atsiklausimas: kurlink nori kas dėtis — ar palikt po vokiečiais (ir mokėt 2000 markių reparacijų, t. y., karo nuostolių atlyginimo) ar patekt lenkams į valdžią: 707 tūk. balsavo už Vokietiją, o 479 tūk.—už Lenkiją. Vokiečiai tarėsi laimėję, bet apsigavo, nes Silezija buvo pusiau padalyta, maždaug sulig balsavusių noro, bet vis tik 164 tūkst. vokiečių atsidūrė Rzeczpospolitoj. Skaudžiausis vienok vokiečiams tas buvo smūgis, kad lenkai gavo 53 kasyklas, o vokiečiai — 14. Vokiečiai nė dabar Silezijos neišsižada, nesigaili pinigų agitacijai, norėdami miglą įpūst Europai, kad, girdi, Silezija esanti lygu kūnas, kuris supiaustytas turįs mirt, nes lenkai nemoką anglių pramonės sutvarkyt; anglių pramonė neatsigausianti, jei vokiečiai jos nesutvarkys; nė reparacijų vokiečiai neišmokėsią, visos Silezijos anglynų neturėdami. O reparacijų gavimas dar gaivina Francijos ir kitų valstybių finansus.

KORESPONDENCIJOS.

Apsa. Miestelis gerokas. Bažnyčia, užpernai degus, žmonių pastangomis jau atstatyta. Klebonauja kun. Zakaržauskas, kuris lietuviškai kad ir moka, palankumo lietuviams visai nerodo. Per paskutiniuosius rinkimus į lenkų seimą uoliai agitavo už endekų 24 n-rį ir grąsė nepriimsiąs išpažinties tų, kurie balsuosią už kitokius sąrašus. Bet mūsų žmonės jau nustojo kunigo pažadais tikėti. Dauguma balsavo už „Stronnictwo chłopskie”, nes šitie ir žemės ir „padatkų” mažinimą žadėjo. O sodiečiams tiek jau įgrįso ekonominis skurdas, kad, kaip tas skęstantis šiaudo, stveriasi kiekvieno, kuris panašiai žada. Labiau susipratęs jaunimas kai kur rinkimus boikotavo. Tiesa, dar apie klebonėlį. Jis, rodos, brangiai lupąs už bažnytinius patarnavimus (pv. 60 zlotų už šliūbą). Ar neprivers žmonių gyventi be šliūbo ir namie krikštyti? Dabar sunkūs laikai.

Nesenai mūsų apylinkėse buvo apsilankęs p. Lenkijos Prezidentas, ir Vilniaus Arkivyskupas. Apsoj valdininkai ir policija suruošė priėmimą, bet prieš pat Prezidentui pasirodant, starosta liepęs policininkams pasislėpti ir liko patys civiliai ir žiopsantieji. O netoli Apsos, Kolenkiškėj, gudai sodiečiai pastatė vartus ir jau buvo duonos ir druskos išnešę p. Prezidentui pasitikti, bet šis ir nesustojęs ties jų vartais nuūžė automobiliu. Vargšai gudai galvas kratydami dulino namo. Dar norėjau aprašyti, kaip tardytojas (sędzia śledczy) buvo nuvedęs Apsos vaitą ir keletą girtuoklių „posterunkan”, bet tai, turbūt, nebus įdomu. *Apsietis.*

Veikūnai, Kaltinėnų v. Sodžiaus gyvenimas pilkas, paprastutis. Todėl teneieško skaitytojas šitoj korespondencijoj kokių nors sensacijų ar didelių įdomumų. Kasdieniniais Veikūnų vargais ir rūpesčiais noriu su platesne visuomene pasidalyti.

Sodžius—lietuviškas, iki šiol buvo gerokai apsnūdęs. Paskutiniais betgi metais pradėjome po truputį krutėti. Nors mokyklos ir neturime, bet vaikus mokome lietuviškai, nusisamdę mokytoją, p. B. Nepersenai susitvėrė čia šv. Kazimiero skyrius. Yra ir šioks toks knygynėlis, bet ir valdyba ir knygynėlis nesparčiai veikia. Todėl žmonės mažai skaito, ypač laikraščių.

Teko girdėti, kad mokytoja neperdaug pataikaujanti Kazimieriečiams ir todel šitie nutarę su ja kovoti ir jos vieton rūpintis kitos. Oi, vyrai, ar „bešmukliavodami” mokytojais neprašmukliavosite ir paties mokymo, o vaikeliams teks už trijų kilometrų vaikščiot į lenkišką Švenčionėlių mokyklą.

Žalioji pušelė.

Kaltinėnų valsčius. Štai kas nauja mūsų padangėj.

Iš *Kaltinėnų* liko iškeltas vyties plėšimo kaltininkas, raštininko pavaduotojas, Lagoda. Nors jis didesnės bausmės užsipelnė, bet kaltinėniečiai patenkinti ir tuo — vis vienu išgama mažiau.

Pašaminės sodžių dažnai „V. Ž.” mini, o kartais net pagiria. Be abejo, gerų ypatybių pašaminiečiams nestinga. Bet nėr gero be blogo, o viso blogiausio parūpina čia degtinė ir kortos. Jau ir vagysčių pasitaiko. Taip nesenai ūkininko K. N. svirne padaryta nuostolių virš šimto zlotų, o sodai tai tikrai poilsio negauna nuo naktinių vaisių mėgėjų. Nesenai buvo čia vakaruškos. Įkaušę šokėjai ėmė daužytis ir galvas apsiskaldė. O, kas įdomiausia, vedusieji pešėsi su jaunuoliais...

Rudžionių (Rudiškio) sodžiaus gyventoją, gelžkelietį Orlauską, einant jam iš Švenčionėlių 2 val. d., užpuolė nežinomi piktadariai ir nužudė. Sąryšy su tuo policija darė visokių spėliojimų. Buvo suimtas vietinio ubago sūnus Steckas, bet nesant kaltės įrodymų greit liko paleistas. Dabar areštuotas yra pasiturįs ūkin. L., prieš kurį kai kas liudija, kad jis nusamdęs piktadarius Orlauskui nužudyti. Esą jų santykiai buvę įtempti.

Naujas Šaminis susirūpinęs savo mokykla. Sodžius gerokai tamsus, jaunimas neorganizuotas. Vienintelė šviesos žiežirba, tai buvo mokykla, kuri sekmingai veikė p. Švalkiutės vedama. Šiemet ketinama mokykla perkelti į gretimą Murmiškių sodžių, o kai kas net kalba, kad liet. mokykla būsianti likviduota ir vaikai reikėsią siųsti į valdišką lenkų mokyklą Pašaminėn. *Skrajūnas.*

Palūšė, Kaltinėnų valsč. Nors miestelis yra nedidelis ir gyventojų turi nedaug, tačiau visi beveik susipratę.

Nuo kurių metų čia egzistuoja šv. Kazimiero Draugijos skyrius, bet jis nieko veiklesnio neparodo, todėl atsirado keletas, asmenų, kurie norėtų įsteigti „Kultūros” skyrių. Būtų gerai, kad minėtoji draugija atsiųstų čia savo instruktorių, kuris galėtų skyriaus steigime padėti.

X.

Valkinykai. Ankstyvas šiemet užėjo ruduo. Nei „bobų” vasaros nebematėm, o čia jau be skrando iš namų nė nosies nekišk. Lyja, purkštena mažais lašalyčiais. Bulvės mirksta. Kažkaip liudesys apninka žmogų aplink apsidairius...

Bet netik ore pas mus šiemet ruduo. Ir šiaip gyvenime kažkaip niūru, nelinksma. Prieš porą metų mūsų valsčiuje mokyklos, kai grybai po lietaus dygo, jaunimas organizavosi, žmonės tikėjo ateitim, laukė geresnių laikų. O šiandien... visam Valkinykų valsčiuje vos 2 lietuviškos mokyklos beliko: *Nanišky ir Tiltuose*. Visos žmonių pastangos įkurti gimtąją mokyklą nueina niekais, o ir tų pastangų nedaug, nes nuolatiniai baudimai, „praktikolai", policija—atbūkina norą stengtis. Žinoma, ir vietiniai inteligentai nepardaug tesirūpina: vieni snaudžia, kiti peratsargūs. O žmoneliams galvoj, kad tik kaip nors duonos metams ištekus, ir „padotkų" nusikračius. Negalima sakyti valkinykiečius esant nepatrijotus, atvirkščiai—kas ūkininkas, tai geras lietuvis. Bet tautiniam darbe sodžius be nurodymų, skatinimų nedaug tegali nuveikti. O ką žmonės savos mokyklos nori, tai liudyja kad ir tokie pavyzdžiai. Tegu tik sodžiuj apsigyvena koks apšvietesnis lietuvis tuoj jį ir apspinta motynos, prašydamos vaikelius lietuviškai „učyti". Ir mokėti žada, nežiūrint, kad valdiškose mokyklose net dovanų vaikams peršama už uolų lankymąsi pamokose. Bet neilgas tokio daraktoriaus džiaugsmas ir uždarbis. Po kelių dienų atvyksta iš „posterunko" keli mėlynakepuriai svečiai „nelegalios mokyklos" likviduoti. Vienas kitas prokolas, vujtas, kokio nors osadniko liudyjimas ir... giesmelė sugiedota.

Daraktorius.

N. LIETUVA.

† Kun. pral. T. Brazys. Laikraštį bespausdinant, gavome žinią, kad Miunchene (Bavarijoj) mirė kompozitorius pral. T. Brazys, 60 m. amžiaus. Jis atmintinas ir Vilniuj, kur prieš keletą metų profesoriavo Vilniaus dvasinėj Seminarijoj ir mokė dainybos Vytauto Didžiojo gimnazijoje.

Švietimo Ministeris Šakenis įsakė uždaryt visas mokinių organizacijas, išskyrus sportu besimančias. Šis įsakas užgaus katalikišką ateitininkų moksleiviją, nes kitokio plauko organizacijos jau seniai uždraustos. Kas privertė ministerį šitaip pasielgt? Krikščionių demokratų partija, kurios pakalikais buvo ateitininkai, padėję kunigams varyt politikos darbą šitaip nerimtai gynė mokinių dalyvavimą rinkimų kovoj, klausdamas Ryto 1481 numeryje: Kodėlgi nederėjo suaugusiems katalikiškos (Utenos) gimnazijos mokiniams patart, kad už krik-demokratų partiją balsuotų ir kitus ragintų daryt tą pat?" O dabar, uždarius ateitininkų kuopas, kuriose buvo 2000 narių „Rytas" bene paklaus:—Kodėlgi nedera katalikų tėvų vaikams susirinkt pas kapelionus ir kalbėtis įvairiais rūpimais klausimais?.. Reika bejoti, ar moksleivių organizacijų uždarymas padarys mokyklos darbą produktingesnį.

Vytauto D. Šventė. Vytauto D. metų centrinė šventė įvyko rugsėjo m. 8 d. Pradedant šiais metais ta diena bus tautos švente.

Pačios iškilmės prasidėjo dar sekmadienį, rugsėjo 7 d. Visas Kaunas buvo išsipuošęs vėliavom ir žaliumynais. Visur matėsi išstatyti Vytauto Didžiojo atvaizdai. Įvairiose salėse įvyko *paskaitos* apie Vytautą D., 15 val. 30 m. iškilmingai atidaryta *Vytauto prospektas* ir Grunvaldo gatvė, kuri prieš tai vadinosi Smėlių g-ve. Atidarymo iškilmėse dalyvavo daug Kauno diduomenės ir minios žmonių. Rugsėjo 7 d. iškilmių svarbiausias dienos momentas Vytauto D. paveikslo grįžimas į Kauną. Jis 17 val. lėktuva buvo atvežtas Kauno aerodroman, čia iškilmingai sutiktas, ir nuneštas į *senąją Vytauto* (Kauno) *pilį*, kur pasakyta kalbų ir ant iliuminuoto stiebo iškelta *Vytauto D. vėliavą*. Po to patrankoms gaudžiant paveikslų nešiną žmonių eisena nuvyko į *karo muziejų*. Karo muziejuje ties Laisvės paminklu sustojo vyriausybės nariai, diplom. korpusas ir užsienio svečiai. Atvykus paveikslui, gen. Nagevičius pasakė kalbą, kuriai pasibaigus sugaudė didelio orkestro grojamas himnas ir suskambo Laisvės varpas. Iškilmių proga kaikuriuose kinematografuose buvo nemokami seansai. Vasaros teatre vėlai vakare įvyko uždaras Maironio dramos spektaklis Kauno diduomenei ir svečiams. Tuomi rugsėjo 7 d. iškilmės ir baigėsi.

Rugsėjo 8 d.

Karo muziejuj 7 val. ryto iškelta *Vytauto vėliava* 10 val. įvyko *iškilmingos pamaldos* bazilikoj. Mišias laikė arkiv. metrop. Skvireckas. Giedojo operos choras ir griežė orkestras. 11 val. Petro Vileišio didžiulėj aikštėj R. Prezidentas apvažiavęs ir pasveikinęs kariuomenės dalis, pasakė kalbą. Po to sugaudė orkestrai, kariuomenė sugiedojo himną ir pasigirdo patrankų saliutas. Prasidėjo *paradas*, kurs puikiai pavyko. Ypač didelį įspūdį kėlė zovada lėkę ulonai.

Po parado įvyko mieste dar visa eilė iškilmių. Ir taip Rotušės rūmuose įvyko iškilmingas *miesto tarybos posėdis*, kuriame dalyvavo ir svečiai: Rygos ir Talino burmistrai ir kt. Toliau pamatų pašventinimas naujai statomos žydų mokyklos ir moderniškiausios pradžios mokyklos Lietuvoj. 18 val. įvyko Vytauto *vėliavos nuleidimas*. Kauno pily. Iš čia eisena vyko į Vytauto kalną. Eisenoj dalyvavo ir *gyvieji paveikslai*: Vytautas raitas, jo didžiūnai ir kt. 20 val. Vytauto kalne prasidėjo *misterijos* „Vytauto žemė" vaidinimas, gi 21 val. R. Prezidentas iškėlė didelį *rautą*. Visose iškilmėse dalyvavo minios žmonių.

Vakare Kaunas buvo stačiai paskendęs šviesoj. Rakietos, žymių rūmų iliuminacija...

Tą dieną visą laiką lašnojo mažas lietus, bet jis turėjo ir gerų pusių; per paradą nebuvo dulkių.

Tokias iškilmes Kaunas senai buvo matęs ir jos padarė kauniečiams didelio įspūdžio. *B. Rmg.*

Ar tautininkai įsileis valdžion krik.-demokratus? Buvo pasklidę gandų, kad prof. Voldemarui pasitraukus, tautininkai dėsis su krik.-demokratais, kurių vadai jau netgi į ministerius buvę nužiūrimi. Tačiau paskutiniuoju laiku tų dviejų partijų santykiai labai paaštrėjo. Į krik.-dem. protestą del ateitininkų likvidavimo ir grąsinimus vyskupų konferencija ir panašiai, tautininkų spauda atsakė irgi grąsinimais. O nesenai išleistoje tautininkų partijos Centro brošiūroje „Gyvenamo momento klausimai" sakoma tokią kombinaciją esant tiesiog pragaištingą. Mat, tautininkai negalį pasitikėti krik.-dem. nuoširdumu. Esą patekę valdžion pastarieji visokiomis leistinomis ir neleistinomis priemonėmis stengtųsi stiprinti savo pozicijas (ir, suprask, išstumtų pačius tautininkus). Iš kitos vėl pusės kr.-dem. partijos ir jos vadų moralinis autoritetas visuomenės akyse esąs smarkiai nukritęs, o pagarsėjusios bylos (lašinių, Olšausko ir kt.) visai jį pribaigusios.

Klaipėdoj. Seimelis paleistas ir nauji rinkimai paskirti spalių 10 dienai. Rinkimų komisijose sparčiai varomas ruošos darbas, o partijos jau pradėjo plačią agitaciją.

Kaikurios Klaipėdos vokiečių organizacijos suredagavo skundą prieš Lietuvos vyriausybę ir pasiuntė Tautų Sąjungai Ženevon. Svarbiausi skundo motyvai: seimelio paleidimas, direktorijos sudarymas ir Lietuvių vyriausybės įstatymai, liečią Kl. kraštą.

Lietuvos užs. r. ministeris viename pareiškime spaudai pažymėjo, kad Lietuvių vyriausybė visuose savo žygiuose Klaipėdoje laikantis Klaipėdos konvencijos, kuriai gyvenime vykdyti reikalinga esą įstatymai leisti.

Milijonas knygų. Per šių metų ketvirtį N. Lietuvoj išėjo 278 knygos ir knygutės, atspausdintos 1 mil. egzempliorių.

Javų įvežimo byla. Ūkininkų Sąjungos Centro valdybai keliama nauja byla už tai, kad 1926 metais įvežtus iš užsienių be muitų javus, vietoj ūkininkams sėkloms, pardavinėjusi — žydams malūninkams.

Lietuvių latvių konferencijoje susitarta visais principiniais klausimais. Rugsėjo m. 5 dieną išrinkta liko mišri redakcinė komisija sutarties tekstui surašyti.

Cėlulozės fabriko uždarymas. Rugsėjo m. 15 d. tapo uždarytas didžiausias Klaipėdoje celulozės fabrikas. Uždarymo priežastis: nepalanki koniunktūra celulozės rinkoje ir dideli mokesčiai, kuriais apkrovusi fabriką b. Klaipėdos krašto direktorija.

Gyventojų prieauglis. Per š. m. pirmąjį pusmetį Lietuvoje įvyko 10.967 vedybos. Gimimų buvo 32.826, o mirimų—17.422. Tokiu būdu per šių metų I-ąjį pusmetį Lietuvos gyventojų skaičius padidėjo 15.404. Pernykščių metų pieauglis buvo 2 tūkstančiais mažesnis.

Amnestijos. Sąryšy su Vytauto Didžiojo metais Lietuvos prezidentas p. A. Smetona dovanojęs bausmę daugeliui politinių kalinių, netekusių laisvės prof. Voldemaro valdymo laikais.

KRONIKA.

„Vilniaus Žodžio“ redakcijos ir administracijos butas. Nuo šių metų spalių mėn. 1 dienos mūsų laikraščio redakcija ir administracija pernešamos į naują butą *Vilniaus g-vėj, Nr. 15 buto 12, telef. 10—97* (spaustuvėje, tame pačiame kieme). Mūsų bendrabarbių ir korespondentų prašome ten siųsti medžiagą ir laiškus, o prenumeratorių—pinigus.

Lietuvių „Kultūros“ švietimo draugijos sekretariato adresas: Vilnius, Vilniaus g-vė Nr. 28—23.

Iš Vytauto Didžiojo Komiteto darbuotės. Nesenai įvyko Vilniuje V. D. K-to plenumo posėdis sodžiaus atstovams dalyvaujant, kuriame buvo tariamasi Vytauto Didžiojo sukaktuvių minėjimo reikalu Vilniuje ir provincijoj.

Kaip jau spaudos buvo pranešama Vilniuje Vytauto Didžiojo minėjimas įvyks spalių m. 27 d. Tą dieną šv. Mikalojaus bažnyčioje busiąs atidengtas ir pašventintas Vytautui Didžiajam paminklas, būsiančios atlaikytos, iškilmingos pamaldos, vienoj didžiulių Vilniaus salių įvyksianti akademija Vytauto Didžiojo atminimui pagerbti. Akademijos programoje numatoma 2 paskaitos, vaidinimas ir koncertinė dalis, kurią jau ruošia p. A. Krutulys su Vyt. D. gimnazijos moksleiviais. Norėdamas, kad Vytautas Didysis jo sostinėje būtų kuoiškilmingiausiai paminėtas, Komitetas nutarė kreiptis į Vilniaus ir provincijos lietuvius kviesdamas tą dieną skaitlingai į Vilnių atvykti ir iškilmėse dalyvauti.

Švenčionių seimelis paskyręs 15.000 auk. automobiliui pirkt p. apskrities viršininkui (starostai). Tuo pasipiktino net endekų Vilniaus Dienraštis, kurs rašo Nr. 202: Visame seimely nieks nedrįsęs starostos reikalavimui priešintis. Neklystamai galima sakyt, kad liuksusinis (prabangos) autas nė vieną Švenčionių pilietį paliks žiemai basą, o bus ir tokių, kuriems duonos pritrūks... Matyt, Švenč. viršininkas esąs ne endekų partijos, kad jam endekai pavydi automobilio.

Kas ruošiasi mokytojauti. Mums pavyko sužinoti, kad į Vilniaus Kuratorijos suorganizuotus 1-rių metų pedagoginius kursus liaudies mokytojo diplomui gauti įstojo šitie Vytauto Didžiojo gimnazijos abiturientai: p. K. Šimkūtė, p. Matkevičiūtė ir p. M. Vidžiūnas. Be to į tokius pat kursus Ostrołękoje išvyko paskutinės laidos abit. p. Blaškauskas. Visiems jiems linkime sėkmingai atsiekti tikslą.

Iš moksleivių gyvenimo. Š. m. 14 dieną Vytauto Didžiojo gimnazijos salėje įvyko moksleivių skolinamojo knygynėlio metinis susirinkimas. Sk. knyg. yra vienintėlė mūsų gimnaz. mokinių materialiniais pagrindais paremta organizacija, jos veikimu mokiniai domisi ir į susirinkimus skaitlingai atsilanko. Šį kartą susirinkimas buvo ypač triukšmingas, nes pasirodė, kad ligšiolinė valdyba su 8 kl. mokiniu S. priešaky (jis ir „Atžalos" pirmininkas) labai netvarkoj vedusi knygynėlį, o ypač sąskaitybą, kurioje netgi pasirodė trūkumų, sąskaitomis nepadengtų. Po ilgų diskusijų nubalsuota nepalanki ligšiolinei valdybai rezoliucija ir pirmininku išrinktas 7 kl. mokinys K. Jaura.

Kiek teko girdėti, šiemet V. D. gimnazijoje „Atžalos" ir „Vytauto" moksleivių srovinės kuopos neveiksiančios. Jų vieton gimnazijos direkcija ketinanti steigti vieną bendrą lavinimosi sekciją.

240 lenkų skautų šią vasarą praleido N. Lietuvos pasieny.

Vilniaus paroda jau atidaryta. Žmonių lankosi nedaug, pavilionų ir rodomų gaminių irgi bent du kart mažiau, negu užpernai. Šalia parodos, sporto sode, įsitaisė iš Poznanės atgabentas Luna-Parkas, kuris, rodos ir iščiulpia savo kaimynei visus syvus, nes pilkoji Vilniaus publika, vengdama dvigubų išlaidų, tenkinasi vien to apymenkio Luna-Parko aplankymu.

Iš Ūkio draugijos darbų. Lietuvių Ūkio draugija dirba jau treti metai ir dėka valdybos narių, o daugiausia p. p. Špoko ir Krutulio, iniciatyvai sugebėjo jau šį tą sukurti.

Dabar draugija turi virš 50 suorganizuotų skyrių įvairiose Vilniaus krašto srityse, dėja tik sunkiai gaunama legalizacija; tad patvirtintų skyrių yra tik 15. Tačiau dedama pastangų, kad būtų legalizuoti visi suorganizuoti skyriai.

Draugija jau turi tris javų valymo punktus: Valkinykuose, Pelesoj ir Kukutėliuose, kuriais plačių apylinkių žmonės naudojasi. Be to dar yra 11 (vienuolika) žemės ūkio įrankių (pievinės akėčios, drapokai, bulvių ir burokų kauptuvai, arpai, kuliamosios mašinos ir t.t.) skolinamųjų punktų, kur smulkūs

žemės savininkai gali už mažą atlyginimą pasinaudoti jiems reikiamais įrankiais.

Draugija taip pat yra įsitaisiusi savo narių aptarnavimo reikalui 1 mašiną sėmenims valyti, 1 mašiną cementinėms dokolkoms dirbti, 1 mašiną cementiniem portokams dirbti, 2 formas šulinių formoms gaminti.

Gyvulių gerinimas pradėta nuo kiaulių ir jau įsigyta 5 veisliniai (stambūs angliški) kuiliai ir 7 kiaules ir kergimo rezultatai labai geri.

Be čia išvardinto gyvojo ir negyvojo inventoriaus gerinimo, draugija savo veikimą plėčia taip pat ir populiarizuodama racionališkesnius ūkininkavimo būdus įvairiais keliais. Prie kiekvieno ratelio suorganizavo bibliotėkas, turi apie 60 bandymo laukelių su įvairiais javais, daržovėmis, pašarinėmis žolėmis, padeda organizuotis koperatyvams ir parsigabenti trąšų, ruošia paskaitų ir t. t.

Prisiminus draugijos nedidelius išteklius (teturi tik du samdomu tarnautoju) ir visas tautines bei administracines sunkenybes tenka tik pasidžiaugti, kad darbas plėčiasi ir kad ateities darbuotei jau praminti takai.

Nuvėsusios Naujienos.

Vilnius—Lenkijos... sostine? „Dar kalbėjovos apie Vilnių—rašo pilsuckinio Głoso Prawdy redaktorius apie savo pasikalbėjimą su Stresemannu (b. vokiečių užsien. reik. ministr.)... Pilsudskis mielai padarytų Vilnių Lenkijos sostine—taręs redaktorius. Ir išmintingai... atsakęs Streseman. Kaip tą turiu suprast? Sostinei mažas miestas labiau tinka, neg didelis—taręs Str. Bet minėt reikia, jog Pilsudskis Varšuvą vadinęs... melagių sostine. O redaktorius kaip tik yra varšaviokas, todėl vargu galima jo žodžiais tikėti.

Kiek yra organizuotų darbininkų? Profinternas—yra tai *profesinių* sąjungų *internacionalas*, amatninkų ir darbininkų pasaulinė sąjunga, esanti Maskvos komunistų žinioj. Prie profinterno prisirašiusių esą 13 mil. (jų tarte 3 mil. kiniečių ir, žinoma, visi Rusijos darbininkai, kurių 13% yra bedarbiai). Yra dar kita darbininkų tautuomenė, vadin. *Berlyno internacionalas*, esąs socialistų žinioj, jame 20 mil. narių. Yra dar krikščionių darbininkų sąjunga su 2 mil. narių. Pagaliau yra dar 10 mil. darbininkų įvairiose kitokiose sąjungose (liberalų, demokratų, radikalų vedamose). Per visas 62 valstybes esą *46* mil. organizuotų darbininkų.

Marijavitų Dievo valia. „Visus brolius ir seseris prašau balsuot už valdžios sąrašą Nr. 1, t. y. už maršalą Pilsudskį. *Tokia yra mums Dievo valia*... Jūsų tarnas Kristuje Mykolas Arkivyskupas"—šitaip skelbė 1928 m. 28 d. II lenkų marijavitų laikraštis „Dievo Karalystė žemėje". Per šiuometinius rinkimus „Dievo valia" rodos yra ta pati.

Vilniaus miestas kasmet turi 11 mil. auk. pajamų (6 mil. iš miesto nuosavybės ir 5 mil. iš mokesnių).

Rugiapiūtės pabaigtuves šiemet buvo iškėlęs Lenkijos prezidentas dvylikai tūk. valstiečių savo dvare. Vaišės atsėjusios 440 tūk. auk.

Malda už Kauną? Pavyskupį Michalkevičių svetindami, Švenčionių lenkai įgaliavę gimnazijos direktorių į ganytoją prabilt visų vardu per iškilmingus pietus. Direktorius taręs Ekscelencijai: Ilgai galvojau, ko Ganytoją prašyt? Tikėdamas į maldos galybę, prašau tavęs Ekscelencija, kad visose savo maldose melstumi Dievo Aukščiausio sugrąžint būtąją taiką ir meilę lenkų ir lietuvių tarpe... O Ekscelencija atsakęs lygiai išmintingai: Per kiekvienas mišias Šv. ir maldas aš meldžiuos, kad Dievas teiktųs į mus pažvelgt. Bet esu tik silpnas vienetas, todėl stenkimės visi prašyt, o ateitis visą kitą padarys... Ar maldos padės išspręst Vilniaus klausimą, to nežinau, bet kad nepakenks — neabejotina.

Kiemsargių būvis prieš 20 metų. 1910 m. Vilniaus gydyt. sanitarų buvo padaryta kiemsargių butų anketa, kurios davinius paskelbė gyd. Boguševski. Apklausinėta buvo 1892 kiemsargių butai, kuriuose gyveno 9176 asm., t. y., 4,5% visų Vilniaus gyventojų (iš to skaičiaus 4242 buvę vaikai). Iš 1892 butų 1717 buvo 1 kambario, 175—dviejų kambarių. Oro kubatūros mažiau per 20 metrų^3 buvo 114 but., nuo 20—50 met.^{3} — 1186 (63%), nuo 50 — 100 ketvirt. metr.—530 but. (28%), per 100 ketv. metr. tik 35 butuose (Higiena reikalauja 10 kubinių metrų oro paugusiam ir 5—vaikui). Vadinas trūko oro 1101 butui (58%), trūko šviesumo 1210 b (64%); drėgnų butų rasta 830 (47%), be priemenės (durys į lauką) —393 (21%)), rūsyse butų 496 (27%); kur langai žemiau gatvės—256 but. (14%), kur langai užtverti 163 (9%); 78 butai prie pat išeinamų vietų, 291 butas 3 sieksnių atstume. Sargų (16%) negaun iš namininko jokios algos, 358 ima algos 10—15 rub. 116—nuo 15—20 rub., 7 gauna per 25 rub., 3—elgetauja, namus apšlavę...

Vydžiuose 1731 m. gyveno 54 šeimos (jų tarpe 7 žydai); iš 47 katalikų tik 18 buvę slaviškomis, o kiti visi lietuviškomis pavardėmis. 1921 m. lenkų statistika Vydžių valsčiuj berado 2% lietuvių. Vadinas, per 90 metų sulenkėjo 98%, jei tikėt lenkų valdžios statistikai.

Braslavės bajorų raštingumas 18 amžiaus gale toks buvęs: Viename dokumente (Baro konfėderacijos) randame 68 parašus, jų tarpe 15 kryžiais pasirašiusių. Targovicos konfederacijos rašte 107 parašai, kurių tarpe 22 kryžiukiniai. Braslavės atstovautojo Burzynskio rinkimų rašte 362 parašai, iš jų 136 kryžiniai. Vadinas, beraščių bajorų būta 22%, 13% ir 38%, 1791 m. Braslavės miestiečių tik vaitas, 2 tarėjai ir raštininkas mokėjo pasirašyt, o 27 pakreizojo 81+Toks buvo bajorų mokytumas.

Pilsudskis ir Narutavičius apie lenkų būdą. „Lenkijos prezidentas Narutavičius man yra sakęs (rašo Pilsudskis), jog iš daugelio priekaištų, iš mano lūpų girdėtų, dėl kurių Narutavičius nuolat ginčijos su manim, vieną—paskalų priekaištą visados jis laikęs teisingu ir visados būgavęs, kad mes patys (lenkai) daug esame padarę, kad pasaulis mus nebegerbia. Narutavičius sakė man, jog vienas sunkiausis ir nemaloniausis lenkams daromas priekaištas, jo girdėtas su Europos žmonėmis susiduriant, buvusi tai opinija, jog *nė vienam lenkui nieko negalima tikėt, nes visuomet meluojąs*. Priekaištas šis rados ne dėl organiško tiesos neapvežėjimo, bet dėl perdidelio lengvamaniško paskalų tokio mėgimo, kad niekas galų gale tiesos nuo melo nemoka beatskirt". Štai už tokį tiesos į akis kišimą lenkai ir nemėgsta savojo maršalo. Mums lenkų kaimynams, reik saugotis kad jų tautos yda ir lietuviams neprikibtų. Įgimtas lietuvių būdo *drovumas* rasit apsaugos mus nuo lenkų plepališkos ydos. *M. U.*

Latviai šiemet mini 25 metus jų pirmosios revoliucijos. Tas latvių sukilimas prieš caro valdžią nebuvo juokų darbas, nebuvo sumišimas, bet kruvinas maištas: Kurše 1905 m. be teismo buvo sušaudyta, iškarstyta 1170 valstiečių ir darbininkų. Lietuvoj maišto nebuvo, tik sumišimai, per kuriuos vargu žuvo bent 100 žmonių.

Vilniaus žemė yra alkana—rašo endekų publicistas Zig. Vasilevskis.—Bet ne tiek duonos išalkusi (głodna), kiek esanti išalkusi... Lenkijos. Mat, gerai uždirbantiems laikraštininkams atrodo, kad Vilniaus kraštas ne duonos reikalingas, bet mitingų, procesijų, triukšmavimo esąs pasilgęs. O žmonės tik mokesnių norėtų sumažinimo ir kuo mažiau lenkininkų mūsų krašte.

Katalikiškos lenkų jerarkijos algos.

2	kardinolai ima algos po	1825 auk. mėnesy
4	arkivyskupai „ „ „	1420 „ „
17	vyskupų „ „ „	1297 „ „
21	pavyskupis (sufraganas)	511 „ „ 50 sk.
6564	klebonai ima algos po	110 auk.
2577	vikarai „ „ apie	50 „
510	filaristų „ „ „	100 „
332	kanauninkai „ „	100 „

2576 klerikų algos neima, 18 vyskupų dar ima po 13,000 už vizitacijas (parapijų lankymą). Kiekvieno vyskupo sostas valdo 180 ha žemės, klebonai po 15—30 ha. Visi Lenkijos kunigai valdo 222 tūk. hektarų. Kardinolai, būdami Popiežiaus valstybės valdininkais, dar imą po 100 tūk. lirų metams iš Apaštalų sosto iždinės.

Iš senojo kaimo į kolchozus! Tokiu vardu SSSR. Tautų leidykla atspausdino 50 pusl. brošiūrą lietuvių kalba (kaina 15 Amerikos centų) Lygindamas SSSR. derlių su kitų Europos kraštų uždерėjimais autorius nurodo: Jeigu Olandijos 1 ha duoda 28 centnerius *kviečių*, Belgijos 24, tai Sovietų Sąjungoj tik 7. *Rugių* 1 ha duoda Oland. 18, Danijoj 15, Belgijoj 23, o Rusijoj—8 centn. Rašytojas nurodo, kad 1923 m. mažutė Danija pardavė užsieniams sviesto, bekonų, kiaušinių etc. už 584 mil, auksinių rublių, o Sovietų Sąjunga 1925—6 vienais metais išvežė tik už 60 mil. rub., o SSSR. juk 541 kartą už Daniją didesnė, o dirbamos žemės 50 kartų daugiaus neg Danijoj. Kolchozai ir Rusijoj padarysią kaip Danijoj. *M. U.*

ĮVAIRIOS ŽINIOS.

Žibalo karalius. Rokfeleris — žibalinis Amerikos karalius — turįs turtų apie 2 miliardu dol., neseniai kėlė 91 metų sukaktuves. Šio bene turtingiausio žmogaus kariera yra gan įdomi: 16 metų pradėjo tarnaut, imdamas 4 dol. mėnesinės algos, 18 metų — 25 dol. Iš jaunystės dienų pažymėtina, kad Rokfleris, sakos, nepraleisdavęs šventadieniais pamaldų metodistų bažnyčiose... Kai sutaupęs 200 dol., pasiskolinęs iš tėvo 1000 dol. už 10% ir su geru draugu įsteigęs komiso (tarpininkavimo) kontorą. Pirmųjų metų pelną draugai pasidalijo lygiomis, po 1200 dol. Paskum Rokf. vyksta į Kaliforniją auksingų smilčių ieškot; kitiems darbininkams girtaujant, jis... Bibliją skaitydavęs. Pelningesnis buvęs žibalo plūstamų versmių ieškojimas, tos versmės jį padarė milijonieriu ir nekenčiamiausiu Amerikos žmogum. Laikraščiai jo kitaip nevadindavę kaip — vampiras (krausiurba), žmogėdra. Bet žodžiai negalėjo jam bepakenkt. Naujų žibalui rinkų ieškodamas, jis nusiuntino 100 tūks. žibalinių lempelių pusvelčiui parduot kiniečiams ir tuo būdu nupelnė 100 tūks. naujų žibalo vartotojų, nes įpratino kiniečius nebe alyvą, bet žibalą degint.

Doleriui nupelnyt Rokfeleris vartojo nedoriausius būdus. Gana pasakius, jog jo kompaniją *Standart Oil* teismas nubaudė 29 mil. dol. sumokėt iždui, o 1911 m. jo kompanija su 34 skyriais buvo uždaryta. „Vienos privatinės įmonės keli žmonės yra susibandę prieš kitus piliečius. Dėl respublikos gerovės Mes, Amerikos J. V. Aukščiausis Teismas dekretuojame, kad ši pavojinga bendrovė būtų uždaryta—šitoks buvo teismo dekretas, bet Rokfeleriui jis nepakenkė: bendrovės vietoj įsisteigė 33 Rokfelerio žibalo įmonės skyriai, o žibalas neatpigo. Po karo Rokfeleris tapo amerikiečių labai gerbiamas, nes dabar jo sūnus konkuruoja su Anglijos žibalo bendrovėmis, vadinas, kovoja už Amerikos garbę! Pasaka tėra skelbiamos žinios, kad Rokf. davinėjęs 25 mil. dol. už sveiką pilvą, (jo, mat, pagedęs, nebevirškinąs), bet tiesa yra, kad Rokf. per savo amžių yra išdalijęs šelpimo reikalams 750 mil. dol.: 1901 m. jis davė 39 mil. gydytojų draugijoms, naujų gydymo priemonių ieškančioms. 1902 m. — 129 mil. Edukacijos (auklėjimo) biurui, 1913 m. 183 mil. Rokfelerio fondui — kovai su džiova, drugiu, vėžiu ir kit. ligomis. 1918 m. 73 mil. — socijalinių mokslų institutui. Čikagos universitetui 40 mil. Medicinos fakultetui Paryžiuj 150 mil. fr. (jei prancūzai suaukos tiek pat). Buvo ir į Kauną atvykę Rokfelerio Fondo atstovai, nes Medicinos fakultetas prašęs pašalpos, bet Kauno universitetas pasirodęs amerikiečiams perdaug kunigų apsėstas ir nieko negavęs.

Atrasti Andrées palaikai. Švedų techniko ir šiaurės ašigalio tyrinėtojo Aug. Andrées, kuris 1897 metais išskrido balionu į šiaurės ašigalį ir ten žuvo pergyvenęs savo du draugu, dingimo paslaptis išaiškinta. Šių metų rugpiūčio m. 6 d. norvegų ekspedicija rado dar išlikusius Andrées, paskui jo draugų lavonus ir kai kuriuos kelionės reikmenis. Visa tai laivu „Bratvaag" atgabenta Norvegijon, iš kur būsią vežama Andrées tėvynėn, Švedijon. Didžiausio susidomėjimo kelia Andrées dienoraštis, kuris tikimasi perskaityti, nors raidės jau gerokai išdilusios.

(*b. rmg*).

Atlantas vėl nugalėtas! Rugsėjo m. 1—3 d. prancūzų lakūnai Costes (Kost) ir Bellonte (Beliont) iš Paryžiaus perskrido Atlanto vandenyną 36 valandomis (6 tūk. klm.!). Nugalėjusiems vandenyną lakūnams New-Yorke padaryta didžiausių ovacijų. Be to jie laimėjo įvairių premijų 2 milijonams dolerių.

Sala, kur nevartoja pinigų. Ramiajame vandenyne į vakarus nuo Australijos yra atsiskyrusi vienui viena sala Tristan da Cunha. Ant salos gyvena europiečiai, bet jie visai nevartoja pinigų. Iš viso čia gyvena 173 žmonės, visai izoliuoti nuo civilizuoto pasaulio. Jie visai neturi supratimo nei apie elektrą, nei apie orlaivius, nei apie automobilius bei radio, 1929 m. buvo blogi metai ir badas žiūrėjo gyventojams į akis. Bet vis delto jie išvengė. Misionierius Fil. Lindsay, gavęs iš Raudonojo Kryžiaus pašalpą ir aukų, mažu laivu nuvyko į salą ir, atveždamas maisto, išgelbėjo visą salą nuo mirties. Misionierius plačiai aprašė visą šios salos istoriją ir padėjimą. Čia nebuvo jokių paukščių, gyvu-

lių, žvėrių, šliužų, nei žmonių. Pirmieji čia audros nublokšti pateko korporalo Viliamo Glaso, kuris saugojo Napoleoną ant Šv. Elenos salos, kareiviai. Jų laivas sudužo 1819 m. ties šia sala, nuo mirties išsigelbėjo tik 8 jūrininkai priplaukę šią salą. Aplinkui salą visur pilna povandeninių uolų, seklumų ir kitų laivams pavojingų vietų. Dėl to čia laivai ir nepasirodo iš toło vengdami pavojaus. 1853 m. ties šia sala sudužo didelis laivas, kurs plaukė iš Australijos, 19 žmonių (jų tarpe 7 moterys) pavyko pasiekti salą ir išsigelbėti nuo mirties, 1869 m. vienas mažas laivas atgabeno į salą iš Australijos avių, ožkų ir paukščių, kurių čia dabar labai daug privisę ir gyventojai gauna pigaus maisto. Minta tik mėsa ir bulvėmis. Čia nėra jokių viršininkų, įstatymų, policijos. 1928 m. tebuvo vienas mirimas ir dvejos vedybos. Apskritai imant, gyventojų skaičius kasmet nors ir nežymiai, bet dauginasi. Visi gyventojai anglai ir gyvena santaikoje. 1929 m. atsilankęs ant salos misionierius išbuvo tris mėnesius pasakodamas apie Europos pažangą, įvykius ir Pasaulių Karą. Salos gyventojai nieku būdu netikėjo į radio ir orlaivius.

Jack Sharkey — Žukauskas. Kiekvienas gal skaitė apie mūsų tautietį Juozą Povilą Žukauską, kurs Jack Sharkey (Šarkis, kaip jis vadinamas mūsų spaudoj) slapyvarde iškilo ne tik į Amerikos, bet ir viso pasaulio boksininkų viršūnes. Šis garsus vyras š. m. birželio m. rungėsi del pasaulio bokso čempionato su vokiečiu Schmelingu, bet, dėja, pastarasis tapo pripažintas nugalėtoju, nors Sharkey visą laiką turėjo pirmenybę. Mat, Šarkis sudrožė savo priešui neleistinon vieton ir už tat liko diskvalifikuotas. Ejo gandai, kad š. m. rugsėjo m. tarp šių boksininkų turėjo įvykti revanžo rungtynės. Bet tas pasirodo, neįvyko.

Sharkey būdamas lietuvis (nors Amerikoj gimęs) visur tarp amerikiečių pabrėžia savo tikrą tautybę. Žinant, kad Amerikoj bokso sportas yra populiariausias (mūsų, europiečių nuomone — boksas brutalus ir nekultūringas dalykas), Šarkio — Žukausko prisipažinimas esant lietuviu, Lietuvai yra labai naudingas. Todel Jack Sharkey — Žukauskas yra gerbtinas. *(b. rmg.).*

„VILNIAUS ŽODŽIO“

REDAKCIJOS IR ADMINISTRACIJOS NAUJAS ADRESAS

Vilniaus gatvė Nr. 15 but 12.

Šio adresu prašome siųsti prenumeratą: Wilno ul. **Wileńska Nr. 15 m. 12 „VILNIAUS ŽODIS“.**

Leidėjas ir atsak. redaktorius **Aleksandras Birinčikas.** „ZORZOS“ spaustuvė, Vilniuje.